

ШОЛЬ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

4 651116 280181

№ 25 (9024)

4 ИЮЛЬ

2024 ЫЫЛ

КИШИ ЮМА

ШИЛЛЕ АЙЫ

1931-НИИ ҮҮЛДАН АЛЫП ШЫГАДЫ

БИЛИМЛЕНДИРУВВ
ТАРМАГЫ

Тамамларга коъре – савга

Дагестан Республикасынын Айкимбасы Сергей Меликовтын ДР Халк Йыйынына эм Ойкиметине эткен буйырыгына коъре, бу йыл мектебти кутаратаган 11-ниши класс выпускникиleri эки яде артык окув сабакларыннан сынавларды 95-99 баллга берсе, 100 мынъ маънет акшалай баргыга тийисли этилмеге керек.

Тез арада билимлендирувв тармагында берген сынавларданын тамамларына коъре, айрымланган выпускниклер мен ДР Айкимбасынын йолыгысы озгарылаяж.

Белгилеп озайык, ЕГЭ бойиши 100 балл – 45 эм 95 эм артык – 22 выпускник алган.

Ойкен окув йыл Сергей Меликов 100 балл алган 29 выпускниклер сертификатларды Дослык уйинде тапшырган эди.

КЕНЬЕС

Экстремизмге карсы савыттымыз – бизим бирлигимиз

Ногай район администрациясынын айр юмалык кенъесинде ойткен юомада Махачкалада эм Дербентте болып озган терактлар ман байланыслы эм Ногай райони бойиши Россия МВД бойлигинин майды урлавдын алдын шалув, йол-коълик кателеринин майселеLERİ, авыл ерлеринде байыр майды багув ушин отлаклардын етиспевлиги ақында соравлар ойласылды.

Шарады аша келип, район етекшиси Джамалутдин Эсиргепов Дагестан еринде болып ойткен намарт теракт ақында арекетли айлде озайларын билдириген республика ямагат арекетшилерине разылыгын каратты. Ол сонын ман бирге теракт сарыгында ян бергенлердин айларине кайтыруын билдири, теракттан кыйынлык көргөнлерге республикада айр не яғыннан да тийисли көмек этилинеганын, муниципалитетлерге де керекли тапшырмалар берилгенин, ортак бир фонд түзүлгенин белгиледи.

«Тынышлык деген бек юка зат, эгер ямагатта тыпаклык йок болса», – деди район айкимбасы. Онын соззелине коъре, бу сол бир озайын ишинде Севастопольде, Махачкалада эм Дербентте болып озган кыянатлыклардын байрисинин де тамыры бир. Сол пис ислери артында ЦРУ, бизим элди, бизди суймейтаган душпанлар туралылар. Террористлердин бас ниети сол алдынгы кебинде – бизим ямагатымызды айр не яғыннан шайкап-силкип, элимиздеги яшавды бузув, халкымыз арасына давласув киргистүү. Сонын ушин де бизге буыгуун бирлик түтпага, татым болмага бек керегеди – ол зат экстремизм мен терроризмге карсылык эттувимизде бас савыттымыз.

Кенъестин «Район яшавшылары арасында дин экстремизминин тараулувына

8-ниши ИЮЛЬ – АЙЕЛ, СУЙИМ ЭМ АЛАЛЛЫК КҮҮНИ

Кудайдан баалы савга – наьсипли айел

Айр бир айдемнин яшавында энъ баалы – ол айел. Баслап сен дуныяга энген уянъ, оннаң соңынъ оззинъ курган айелинъ! Буыгын мен Айел, суйим эм алаллык күүнине рас барып, газетамыздынъ баалы окувшыларын Сургут каласында яшайтаган белсенли арекети мен белгили яс айели мен таныстырмага суюмен. Бу яс айел 2007-ниши йыл курылган. Ябагиевлердинъ айелининъ (сувретте) иелери бир-бири мен Кизляр каласындагы педагогикалык

колледжинде оқыганда танысып, араларында суйим сезимлери түвдү. Коып заман кетпей, Ногай районинин Нариман авылыннан Гамзат пан Червленные Буруны авылыннан Альфия татым айел курып, коып йыллардан бери тил бирликтө, татымлукта яшап, буыгынларде яшав шешекейлери – дөйрт саъбийлерин остирип, олардынъ етимислерине күвэленин келдилер.

(Ызы 6-ниши бетте).

Кутлавлар

Сыйлы район яшавшылары!

Шилле айынынъ 8-де энъ танъ байрамлардынъ бириси – Савлайrossиялык айел, суйим эм алаллык күүни белгиленеди.

Айел наьсипи – олонинъ бир-бириси мен сенимлике, сый эттувге эм суйимгэ негизленген ылы катнаслар түзүзүв эм яклав. Берк татым айел айдемге күши-куватлык береди, авыр тақыйкада көмек этиди. Айелдеги катнаслар ман байланыссыз бизим ямагат арасындагы катнаслар.

Айел анъ-эдаптылар баалыкларды, миллет маданиятын эм несилден-несилге тарих бойынша коъширилетаған ийги айдем-йорыкларын саклавышы. Айелдин бас мырады – бааларды асыран-саклап остириуу, оларга тийисли билим беруув эм айдем катнасларынынъ еңил туыл дуньясында озайын таптага ярдамласув.

Айрым савбол эм разылык сөзлөримизди каратага суюмиз коын баалалы эм саклав баалалары бар айеллерге ян кенълиги, ата-ана кыйыны, шыдамлыгынъыз эм каър шегүүчинъиз ушин. А яс айеллерге айдемтеги айел айдем-йорыкларды беркитүүвди эм арттырууды, бизим келеектегимиз – бааларды остириууды эм тербиялавды ойраймыз.

Берк дөн савлык.. онъайлык, суйинши эм наьсип сизге, сыйлы ердеслер! Сакланызыз озайын таптага ярдамласув.

**«Ногайский район» МР администрациясынынъ айкимбасы Д.ЭСИРГЕПОВ.
«Ногайский район» МР район йыйынынъ председатели Р.БАЙМАНБЕТОВ.**

Сыйлы район яшавшылары!

Аявлы ердеслер!

Сизди Савлайrossиялык айел, суйим эм алаллык күүни мен ак юректен кутлайман.

Татым эм наьсипли айел – устьинлики келеектигидинъ негизи, айр айдем яшавында сенимли тиревлик, онынъ яшавода озайын табув ман етискен етимислерининъ негизи.

Бу кыска сөздө – айдемтер катнасларынынъ берклиги, баалыклар эм айдем-йорыклар, каър шегүүвди эм ян йылувлыкты сезүүв, суйиминъ эм алаллыктынъ таъвесимлес булагы, келеектегиге сенимлик, айдемнинъ ой-карасларынынъ кеплөнүүви. Айелде туылма баалы ань-эдаптыларында эм арттырылауды, энъ ийги айдем-йорыклары кеплөнеди.

Айрым разылык сөзлөримизди көйбалалы эм саклав баалалары бар айеллерге каратамыз: сизинъ ян кенълигинъиз, юрек йылувлыгынъыз эм айыллыгынъыз шынтысы ман күвэленидирди. Бааларга ак юреклик суйиминъиз, күттимес шыдамлыгынъыз эм арымастай кыйын салууынъыз ушин уйкен савбол сизге! Бас иемиз, озайын таптага ярдамласув.

Аявлы ердеслер! Бааланызыз эм сакланызыз озайын таптага ярдамласув.

«Терекли-Мектеб» МО айкимбасынынъ күллүгүн юритүүши В.АБЛЕЗОВ.

ЙАЙЫН

Ниетлери – динлер ара бузғыншылыктың отын ягув

Яныларда Юрий Чайка Дагестан Республикасында СКФО-да Россия Федерацииның Президентинин полномочный вакилинде ги Советинин йыйынынын озгарган.

Сонда ДР Айкимбасы Сергей Меликов, Советтинин агзалары, СКФО субъектлери, Дагестаннын мусылманларының орталык дин управлениеинин председатели, муфтий Ахмад-Афанди Абдулаев, Грозный эм Махачкала калаларының ахиепископы Варлаам, Дагестанда иудей общинасының советинин председатели Валерий Дибияев, ДР Иш ислер министри Абдурашид Магомедов ортакшылык эттилер.

Йыйынның барысында Юрий Чайка июнь айынын

23-ниши күнинде болган теракт бойынша оылгенлердин кардаш-түвгандарына бассавлык йорап, кайгыруын билдири. Солардың эстелигине бир такыйка ун демей турдылар.

«Биз көрүп турмызыз, яв милдетлер, динлер ара дослыкты бузбага шалысады, олар билем түрүп, озленин кир ниетлериң шыгарууга киелерлерди салайдылар. Оның бас ниети – мусылманлар ман баска дин вакиллери араларында аньламаслыкты, наслыкты яюв, россиянлылар алдында дагестанлы миллиетлерди намыссыз этип көрсөтүү, айдетли ислам динин кирлев», – деди Юрий Чайка.

Йыйынның тамамларына көре тийисли борышлар да берилди.

МАТЕРИАЛЛЫК ЯРДАМ ДР Айкимбасы билдириген

Үстүмиздеги йылдын 23-ниши күнинде барысында мусылманлары – Махачкалада эм Дербентте болган террористлик акт 20 айдемнин оымырин кыскартты эм 46 айдем каты яраланды.

Дагестан Республикасынин Айкимбасы журналистлерге билдиригеннен – сол ис бойынша оылгенлердин ювыкларына, ол ыыхты-

яр саклавшы органларының куллыкшысы яде тынышлы гражданлар болсын, ДР Ойкимети мен шыгарылган 50 миллион маңын ақшадан бирер миллионнан – оылгенлердин ювыкларына, ярангандарга 500 мың маңын ақшадан берилеек. Сол этилеек материаллык ярдамды Республиканың ойкиметинин резервли «Все вместе» фонды ман карыжланады.

МАРИНА АХМЕДОВА-КОЛЮБАКИНА

2024 ЫЫЛ 23 ИЮНЬДЕ...

Телефонлар занырайды
Бактысына карамай...
Бу ша ана, ана ды
Ылтылады бек сага.
Сен ятасынъ, кол яып,
Ап-ак канаттай болып...
Алып ойлим зорлығын,
Ашув йолга шығыпсынъ.
Токтамайды тел согув,
Юрек түйбине тийип...
Анам, анам, айрувым,
Яват бермеек энді.
Сенинъ улынъ, йигит
сержант,

Эткен маңнели абыт –
Ийтлердинъ ол йолына
Коркай түрдө,
куыш салып.
Уңдемей ол токтаган,
Берилмеди, яок болмас...
Йолын бувып душпанга,
Бийик көккө караган.
Мобиљникке кан кимик,
Тийип тура сосы сөз:
Ана, ана, ана айрув,
Оълмей калган бу сүйим!
Орысшадан көширген
Анвар-Бек КУЛТАЕВ.

ОЫЗ ОЙЛАРЫН АЙТАДЫЛАР

Шыдамлы эм ақыллы болмага керекпиз

Республикамызда болган кайгылы оызгерислер баяримизге де авыр болады. Сол кынатшыларды айыплай келе, регионымыздың айкимбасы Сергей Меликов баяри дагестанлыларды шыдамлы эм ақыллы болмага шакырады.

– Мен бұгуынларде толысынша оперативли-излев шараарлардың теренлиги ақында айтып болмасам да, ушинши кере явларымыз Дагестанның айларин бузғыншыламага кир ислерин этип турғанын аялдайман. Эм, оқинишке, бу солардың арасында айлак та авыры. Олардың бас ойы эм борышы – Дагестандагы айларды ойткып эм кыйынлы этпеге. Бириңи кере – мобилизация ислери юрип турған заманда террористлер бас көтердилер, экинши – аэропортта болган оызгерислер. Сол заманда Россия Президенти Владимир Путин бу оызгерислердин басыты элдерде басланганын белгиледи. Айлиги болган терактлар ақында мен эки мысалы ман айтпага боламан. Бириңи – террористлер уйкен православный байрам күнинде шыктылар. Сол күн олар күлеселер түрүл, синагогаларда да шапкынлык эттилер, олардың бас борышы – биди баска динлер мен урсыстырмaga, көлпеген йыллардан бери күш алган байланысларды бузбага. Экиншилей, Интернет тармакларында Республикамыздың ақында айтылып тур-

ган соызлер. Дагестанды радикальлы деп көрсетпеге сүбединер, террористлердин кишик күбин түрүл, савлай Ислам динин күнәлдейдилер, шынты мусылманларды караклар ман карыстырадылар. Айтып озув керек, бу терактта эки православныйлар ян берген, калғанлар баяриси де мусылманлар, – деп айтты Дагестан айкимбасы Сергей Меликов болган оызгерислер мен байланыста. – Бир юмадынъ ишинде биз тек халкымыздың сол кайғыды бирлесип ойткенин түрүл, оқинишке, досларымыз эм явларымыз ким эм нешаклы экенин де көрдик. Дагестанлылар оызлерин ийги яктан көрсеттилер, биз айыл де бир кере кыйынлыкты ойттук, бу ерде мен айтпага сүбемен, йогары байтирилек эм йигитлик көрсетти.

Мен юықларын йойыткан ердеслеримизге бассавлык йорайман, олардың арасында түрли конфессияларының вакиллери бар.

Явдынъ йолын бувган эм ян берген полиция куллыкшыларына уйкен разылыгымызды билдиремен. Келектегимиз тынышлы болсын. Дагестанлыларга бу кыйынлыкта көрсеткен бирлик ушин савбол айтаман. Бизим күшими – бизим бирлигимизде, – деп айтты ДР Ойкиметинин председатели Абдулмуслим Абдулмуслимов.

Дагестан Республикасында түрли конфессияларының, миллетлеринин вакиллери яшайдылар. Бизим ойымыз да, ниетимиз де бир. Сол бирлики бирев де бузып болмас.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

Шара түрүл, ата-аналар ман, балалар ман биргелесте куллык этүү тийислими.

Мен юықларын йойыткан байри айеллерге бассавлык йорайман. Бу бизим ортак кайгымыз, сога көре биз оны бирге ойтпеге керекпиз.

ЭЛЬМИРА КОЖАЕВА,
согыс айрекетинин катнасуучысы.

Бизге яслар ман белсен куллык юритпеге керек

Тамбыз айының 24-ниши күнинде бизим Республикамызда кайгылы оызгерислер оытти, олар бизди, дагестанлыларды, шалкымыздан йыкты. Ушынын айтканда, ата-аналардың тыньялавсыз балалары Республикамыздың онлаган яшавшыларын оылтирилдер. Олар бу канлы оызгерислерге бир катыслыгы яок бизим таза динимизди алдыга саладылар.

АНТИТЕРРОР

Кир ислерди бир зат та аклап болмас

Дагестан Республикасы – көпмилдетли регион. Түрли маданияттар, түрли айдемлер, түрли тиллер, болса да, бир күн де биз бир-бираимизди айырмaganмыз эм бузыгүннөрде бир дагестанлы савыт-садак алып, баска дагестанлыды оылтириди деген хабар юреклерден кайғы болып ойтеди, сондай кир ислерди бир зат пан да аклап болмаймыз эм бирев де болмас.

Тамбыз айының 23-ниши күнинде террористлер Дербент эм Махачкала калаларының күлеселерине эм синагогаларына шапкынлык эткендер. 21 айдем ойлген, солардың ишинде 16 полиция куллыкшылары болғанлар. Көлпеген йыллар Дербентте күлеседе куллык эткен протоиерей Николай Котельниковты ойлтирип кеткенлер. Оны танығанлардың айтүү ман, ойзин шынты дагестанлы деп санайтаган болган, мусылманлар ман, еврейлер мен бир айел болып яшаганлар Котельниковлардың ай-

ли. Бизим дослыгымызды бузып болармыз деп ойлаган болаяк террористлер? Коң айдемлер сол дослыкты бузбага сүбеттан болған эдилер, тек биревдинде күнши таңылган. Келеккете де етпек.

Коң кыйынлылардан ойтти ме Дагестан? Неше терактлар бизим йигитлеримиздин, бир күненеси яшавшылардың яшавларын айкеттителер. Аьши, бир затка да уйретпейтаган болаяк бизди заман, эгер ясларымыз кир ниет пен колларына савыт-садак алатаған болса? Специалистлердин билдириүүлөрине көре, ызгы заманда спецслужбалар ман «уйклаттаган ячейкалар» айрекетин баслайтаган аяланган. Дембиге йолыгымыз деп коркатаған экстремистлер басын көтередилер. Бу ерде яслар ман алдын шалув куллыкшылардың кирлемеге керекли. Республикамызды кирлемеге сүйгенлер де табылды. Сол да террористлердин кир ниетлеринин бириси болган.

Тек бизим Республика кайзаманда да террористлere карсы турган. Соны 1999-ниши йылда Дагестан еринде болган оызгерислер шайытлайдылар. Сол канлы күнлөрүнде савлай Республикамыз террористлere карсы шыктылар, каракларга басын көтермеге бермединер.

– Республикамызда болган оызгерислер тек бир затты көрсетедилер – Республикамыздың граждандык ямагаты сав, бузынларде биз бирликтө, бизде ортак инсанлык баалылар, сонда бизим уллы күшими, – деп айтады Дагестан Республикасынин айкимбасы Сергей Меликов.

Бизим күшими – бирликтө. Сол созлардин маңнеси бек уйкен. Тек сол бирликтө баримизге де сезир, сак болув керек. Арамызда радиальли ойлары ман инсанлардың алдын шалув ушин яслар ман ислев керекпиз. Сол заманда Республикамызда савыт-садак атылmas.

Гульфира БЕКМУРАТОВА.

АЬЕЛ АСАБАЛЫГЫ

Атайы көтерген байракты балалары түсирмейди

да Муса яраланады эм ойзининъ ногай
миллетли тенъи мен амалсыздан явдынъ
колонына бериледи.

Есирге түлкен совет айкершилес-
рин йыйнап, фашистлер оыз тылында-
гы концлагерьлердин бирисине айдай-
дылар. Концлагерьде оларды карайтаган
немец айкершилери есирге түлкендер-
ден эсе оыз ийтлерине ийги кепте кара-
ганлар. Ас-сув, яшав-турмыс айлери бек
осал болган. Хыйлы айдемлер ашлыктан,
авырувлардан кырылган. Эркин Ногай
шоьллигинде түвүп-оысken Мусадынъ
оыктемли юрги бу зорлыкка шыдамаган,
эм ол оыз тенъи мен бирге концлагерь-
ден эки кере кашкан. Болса да фрицлер
оларды эки кере де артыннаң кувгандар
эм лагерге кайтарып, яхшы тояпеш сал-
ганлар. Душпан есириннен оларды совет
айкершилери босатканлар. Бизге айли
уышин М.Карасаев каерде эм кайсы кон-
цлагерьде есирде болганы белгисиз.

Мусадынъ уывлы Айнедин атасы Волынъский областининъ Ковель кала-сыннан тувган ерине кайтканын билдирди. Согыс йылларында Ковельде «Штандк» №301 концлагерь болганы архивлерден белгили. Мунда күн сайын ашлыктан эм йоныккувден 150-200 совет айкершилери эм офицерлери оылип турган. 1941-нши йылдынъ октябрь айыннан 1942-нши йылдынъ январь айына дейим фашистлер 11 мынъ совет айкершилери атып оылтиргенлер.

Согыста көрсөткөн йигерлиги, яв алдында тизине шоукпегенлиги, элинен алаллыгы уышин Муса Карасаев бир нешे медальлер, Атальк согысы ордени мен савгаланған. Оның айскершилик йолы ондай үйікен болмаган, аما сонда да олар бизим ортак Еңүйүмизге сенгенелер, әм сол сенимлик душпанының есиринде

оларга аман калмага амал берген.
Давдан сонъыгы йылларда Муса, тий-
исли ис тыншаовына шыкканша, Шешен
Республикасының Шелковской райо-
нында койшы болып күллук эткен. Ис
белсенлиги ушин СССР ВДНХ-нынъ
акыны маданият жардамынан Яи месете мен-

алтын медалин казанган. Ян косагы ман бирге айелинде 10 айвлетлерин остырген эм баярисине де ииги тербия берген. Мусадынъ уйкен уныгы Руслан Камалов – Афганистан согысынынъ ветераны. Экинши уныгы Азамат – 2-ниши Шешен антитеррорист операциясынынъ катнасувшысы, бұғынлерде эндигиси ол россия айкерлери юритип турған согыс спецоперациясында офицер эсабында ийгитлерше ортакшылық этеди. Эрлиги уышин ога патшалық савгасы тапшырылған. Мусадынъ Сагидат деген кыз уныгы да 2-ниши Шешен согыс кампаниясында эрлер мен төң кепте ортакшылық эткен.

Айлиги заманда ол, офицер дережесин алып, оyzининъ айкер бойлигинде куллык этеди.

Сөзбөл атасаузашынын табылар уныгы – Камалдин Камалов, ол да 2-неш Шешен согысын басыннан ойткерген йигитимиз болады, соньында ол россия айкершилери мен бирге Сирияды террористлерден босатпага көмек эткен.

Карасаевлердинъ атаяы Муса көтерген патриотизм байрагын балалары эм уныклары төймен түсирмей ойкемли

кепте елпилдөтедилер.
М.ХАНОВ.
Сувретте: *Муса Карасаев.*

4 ИЮЛЬ 2024 ЫЫЛ

СВО КАТНАСУВШЫСЫ

Бизим арамыздагы баятирлер

Биз, Уллы Аталық согысының уныклары, көп йыллар артта оларды мектебтеги шараптарга шакырып, бир де ойламагамыз, бизим несилден де йигитлер атайларымыздай болып Элимизди коршалар эм нацизм мен күрресерлер деп. Сол йылларда бизге яв ман савыт алыш күрресүв эндиги бир де кайтадан болмаяктай эди. Ата-аналар, яшавын сынавга салатаган ерлерге увылларын йолга салып, көп уйкысызыз кешелер озгарарлар дегенди де бирев де ойламаган. Согыс ветеранлары биз ушин түзген тынышлы яшав оймирлерге дегенге биз шеклен-мегенмиз. Ама яшавда дайым да биз суйгендей болмайды. Аньсыздан кыйынлыklар да келеди, кавыфлы айлар де түзиледи, йигитлерге тувган-оъсken ериннен, уйиннен маңнели борышларды толтырмага кетпеге де керекли болады. Солай яшав. СВО озып турган ерге бизим тувган Ногай районыннан, биз таныган,

бизим Түгел Атасы районынан, олар таныган, бирге мектебте оқығанлар кетсе, аман-кайтса экен деп кыйланамыз, бала заманыннан алышып көрген эм таныган олардың аналарының тынышсызланувын да биз юрегимизге юзык аламыз. (Оъзек те, биз тек оъзимиз таныган билген тувыл, айр бир СВО катнасувшысы аман кайтканын сүбемиз). Сойтип бизи мен бирге Терекли-Мектеб авылдындағы А-Х.Джанибеков атындағы мектебинде оқыған, согыс спецоперациясында катнасқан Фазиль Кульчимаевтінъ ата-анасы Оразмансет-акай ман Апузар-абайга шыдамлыкты сагынаман. Олай десем де, ердесимиздинъ Элининъ япсарларын, кавыфсызылығын саклайтаганлар сырасында болған ушинде оъктемсимей болмаймыз.

Фазиль Кульчимаев, Черкесск каласындағы технологический институтында билим алып, ис айрекетин Ногай районының иш ислер бойлигінде баслаган. Мунда он йыл ислеген соң, ол Терекли-Мектеб авылында орынласкан айскер бойлигине көшкен. Али контракт бойынша Россия айскерининъ сырасында ислейди. Ердесимизге элимиз ушин бек маңнели, тарихи ойзгерислер озаяткан ерлерде болмага, солардынъ ойтувине кайдай болса да озъ улисисн коспага бакты язып туры. 2014-нши йылда Россия сырасына Крым кайтадан кирди, сол заманларда озгарылган халк референдумы тынышлы ойтувин канагатлар ушин аралга айскер контингенти йиберилген, солардынъ сырасында бизим ердесимиз де болган. Ол айрекетлеген айскер бойлиги Керчте айрым операцияды толтырган эм соң мунда орынласкан.

Украинада согыс спецоперация басланганда, Фазиль Кульчимаев аркекетлеген айкер болигы де сонда киргизиледи.

– 2022-нхи йылдың март айының 1-нис күнинде согыс спецоперация озаяк ерлерге кирдик. Биз көп эдик, автоколонналар ман йорық 200-300 шакырым ерге дейим терен кирип кеттик. Херсон обласындеги орманларда ерлестик. Кайсы ерде токтасак, сонда тата-выллар казамыз. Бизге карап йогардан яв атады. Меним касымда эки яс эди, биреви татар

миллетли, экиншиси – орыс. Равиль мен Димада бронежилет йок эди. Мен оларға дайым янымда тұрынъыз деген маслагат эттім. Атыс басланса, еки ясты да яплага шалысаман. Тагы да бир неше айлар узағында, айстер үйдесларым ман босатылған калалар ман авылларға кирип, ясырынып калған яв күйплери барма экенин тер-геп юрдик.

Кыйын күнлөрдү биргэ ойткерген, бир аяк сув ман бир кесек ойтпекти бөйлисken айдемлер, элбетте, бир ата-анадан тувгандай ювык болып калады. Сойтип, СВО еринде урысларда болатаган баъри авыр затты көрсек те, бек көп ювык айдемли болдык. Тынышлы яшавшыларга биз оъз көмегимизди этпеге шалыстык. Россия айсери нацизм мен күрреседи, олар тынышлы яшавшыларга зорлык этпейди, тек ярдамласады, колында болганы ман бөйлиседи. Ойкимет йиберген азыкларды яшавшыларга беретаган эдик, олардан да яманлык көрмедин. Балалар бек сүйинетаган эди биз берген затларга. Ойкимет яктан көтергишлев акында айтпай болмаякпан, согыс спецоперациясы озып турган ерден кайтканда, Феодосиядагы айсер гостпитальде эки юма реабилитация ойттик, тагы да санаторийге мени йолдасларым ман йибердилер, врачлар ийтиги карадылар. Солай ок увылым колледжден сонъ йогары окув ошагына түссеекте, меним СВО -да катнасаным эсапка алымага болады. Соны не ушин айтаман, биз эткен исти Элимиз, етекшилев баалайды эм оъз шеретинге колтыкливын этеди», – дейди СВО катнасувшысы.

Фазиль Кульчимаев СВО-да көрсөткөн йигерлиги ушин «За боевое отличие» медали мен савгаланган. Ол Керчь каласында Еңүүв Парадында 4 кере катнашкан, сонынъ ушин де ога медальлер тапшырылган. Бу күннөрдө бизим ердесимиз Керчь каласында С-400 Зенитно-ракеталы комплексинде аярекетлейди. Фазиль Оразманбет увылы обз айсөр йолдаслары ман элимиздинъ япсарындагы калаларынынъ яшавшыларынынъ кавыфсызлыгын саклайды. Олар явдынъ пилоты болмаган ушатаган аппаратларын йок этедилер. Янныларда йигитлер 9 БПЛА урганлар, сонынъ ушин де оларга савга тапшырылаягы билдирилгөн.

Фазиль Оразманбет уыны 10 йылдан бери Крым Республикасында айсекер айрекетин бардырады. Ол Санкт-Петербург каласында Г.Жуков атындагы айсекер академиясында кеспи усталыгын арттырув курсларын ойткен, Абхаз-грузин карсы турувында миротворец эсабында 6 ай узында катнаскан. Ердесимиз ислеп турган ериннен бир неше айга тез-тез командировкаларга йибериледи, айтпага, Воронежге, Таманьга, Алтай эм Краснодар крайларына, Ростов эм Астрахань областълерине эм баска якларга. Сол себептен ол айелин янына айкетип болмайды. Ювық айдемленин алышта болып, Фазиль Кульчимаевке эл алдында борышын толтырмага түседи. Сол борышларды намыслы толтырганлар ақында халкымыз билмеге тийисли. Уллы Атапык согысынынъ ветеранлары сыйланғанлай, СВО катнасувшылары да мектеблөргө шакырыларлар, олардынъ ақында язылар эм айтылар. Эндигиден тек бир де нацизм бас көтермесин, оны бизим элимиздинъ йигитлери дайымларга йок этсин.

НУРИЯТ КОЖАЕВА.

Сувретте: Ф.Кульчимаев (биринши) эм СВО еринде бирге болган Р.Зарманбетов.

БАЛАЛЫКТЫНЬ СЫХЫРЛЫ ДУНЫЯСЫННАН

Саъбийлерге аявлы эм юзық айдем

Балалар бавындағы тербиялышты. Айр кимнинъ юргегинде ол энъ де сүйикли, энъ де танъ билим берген айдем болып сакланады. Биревлердинъ ол тек эсинде калады, а мага, балалар бавындағы тербиялышты – Оравхан Корпуш кызы Муталлапова, уйкен заманымда да, сийрек болса да, карсы келе турады. Айр дайым да күлемсиреви мен, ол мага сол баяғы кырк йыллар арттагындей, бек йылды эм сүйими мен карайды. Оъзининъ каър шегувгө толған карасы ман, Оравхан Корпуш кызы мени ойларымда Нариман авылындағы «Шолпан» балалар бавына айкетеди. Мине ол тагы да бизи мен янъы ойын ойнайды, мине куып балалары авылымыздынъ паркындагы тегенек тере-гингнен онынъ урлыкларын йыйинап тұрымыз, соң солардан бизим – баъри зат та көліннан келген тербиялыштың эшқиди ясап, оны бояп, тамга иледи. Ол бизге бир де тавысын қоytемейди, бир де ақырмайды, тек сүйими мен айлеметликлер тузып турады. Балалар бир тийиссизлик этсе, бизим тербиялыштың көнъи тольмен туысип кетели. Соңдай ийги

мен түснің көтеді. Сондай ингі айдемди мунъяйтпайық, эндигиден армаган терислик этпейик деп биз шалысамыз. Сондай, йылувлыкка эм насыпке толган күйнлер меним көз алдыннан оғытады...

Оравхан Менълигулова (кыз түкүмбы) Нариман авылында туывып-ольскен. Мектебтен соңъ, ол Буйнакск каласындагы хатын-кызылар уьшин Крупская атындағы 3-ниши номерли педагогикалық училищесинде билим алган. Оны оқып тамамлап, яс кыз ис айрекетин «Шолпан» балалар бавында баслайды. Күннен-кунгеге, йылдан-йылга куллыштырып сүлүбүн остириди, ама ога исинде уьстинликлерге етиспеге энъ де бас деп табиат пан берилген бала-ларга каратылган сүйими ярдам этеди. Кыскаякли айр дайым да эсинде уллы педагог Генрих Песталоццидин «Сүйип билмегеннин тербияламага ыхтыяры йок» деген акыйкат соызлерин саклайды.

— Балалар бавы танълык эм бир-бирин анълав бийлеген айлемет ер. Тербиялавшы болып оyz исине сүйими йок айдем ислеп болмайды. Шынты тербиялавшы оyzин исине, саббийлерге багыслайды, тербиялавшыларына юрегистинин кишкей кесегин савкаттайды. Балалар бавына келген саббийлер анасының артыннан йыласа, мен бек кыйналатаган эдим эм сонын ушин оyzимди күнвали этип санайтаган эдим. Сол бала мага ымтылгандай этип, толысынша сүйимимди савкатлап болмадым ма экен деп? Бир-эки күннен саббий бизди көптөн танығанлай, калатаган эди, — деп куллұғы ақында айтады Оравхан Коркунчыны.

Оравхан Корпуш кызы яшавынынъ 40 йылдын балаларды тербия-

лав исине багыслады. Сол Ыллар ишинде онынъ ийги иси көйплемен-ген Сый грамоталар ман белгиленди, айтпага, Ногай район администрациясыннан, билимлendirувь бοльгиннен, Профсоюз организациясыннан, «Путь Ленина» совхозыннан, Коктюбе сельсоветиннен, солай ок ол «ДР Билимлendirувь отличники» деген сыйлы атты да казанды.

Бу күнлөрдө Оравхан Коршушызы – тийисли тыншауда. Тыншашаудагы баслапкы күнлөр айлакта кыйын болганын ол ясырмайды. Сыйлы ис ветераны, яслар наси-хатшысы айли де янына якын бала-лар бавының яшавы ман яшайды демеге болады. «Бизим «Шолпан» Ногай районымызда көп йыллардан бери ийги деген балалар бавлар сырасында. Сапатлы иске барьи күштин беруүв касиети мунда ясуйкеннен ясларга көшеди. Мен бирге ислеген йолдасларым ман байланысты узбеймен. Яскуллыкшыларымыздынъ бу күнгү устинликлерине, конкурсларда орынлар алса бек сүйинемен. Оль маслагатларымды беремен, билгеним мен бойлисемен. Балалар бавда болган шараларда катнасаман, байрамларга, йолыгысларга менин конакка шакырадылар», – деген Оравхан Муталлаповадынъ сөзлери бизге көпти анълатады.

Оравхан Муталлапова ян йол-
дасы Абдурахман Муталлапов
пан (ятын еннетли болсын)
48 йыл яшады, алтын тойын той-
ламага бир кишкей уылгирмеди-
лер. Олар да Нариман авыллының
сыйлы эм көримли айеллерининь
бириси эди. Абдурахман эм Орав-
хан Муталлаповлар 4 бала оystир-
дилер, уныкларының, немере-
лерининь күвэзине де сүйинди-
лер. Янныларда сыйлы ис ветера-
ны, бир неше несил балаларының
сүйикли тербиялавшысы оъзи-
нинь 70 йыллык мерекесин белги-
леди. Уйкен савбол айтамыз сизге
бай сулыбынъыз, шыдамлыгынъыз
эм юмартлыгынъыз уышин.

НУРИЯТ ЭРЕЖЕПОВА.

НОГАЙ РАЙОНЫНЫНЪ 95 ЙЫЛЛЫГЫНА

Арсланбек авылы

Бу авыл 1950-ниң йылларда, меним эсимде калғанлай, ойрленип баратаган авыл эди. Озынбек онъайлыш ерде, Шобытлы-йылгадың бойында ерлескен эди. Сув бар, белгили, берекетли, еннетли ер. Айдем ырувы, айван, кус болсын – сув бар ерге ымтылады ша, сонынъ төвгерегинде көлпек орынласады. Авылда етий-ыллык мектеби де бар эди. Касында, камыс пан ябылган ногай уйде, интернат та исlegen. Төйгеректеги авыллардан окувшы яслар, 3-4 класссты битирип, бу мектебте оқығанлар. Кайбир окувшылары бұғын де оымир сүрүрип турғандай көремен. Озлериининъ эске-руйвлери мен бөлиспеге де болаяклар. Авылдың сырт бетинде, Шобытлыдың тик яга-сында, әмлев уйи эректен де көринетаган эди. Әмлев уйидинъ кунты, тазалығы, түбин-деги йылға сүвидінъ кенълиги, шугыл уйи-рилген ағымы көздинъ явын алатаған эди.

Бу эмлев уйинде балалай, 5-6 ясында болган боларман, бир сыркавдан себеп хыйлы заман яттым. Яшавдынъ кайсы мезгилиnde де, кайсы такыйкада да тап малиектей ана-дынъ келпети энеди. Меним анам да мени йоклап, көррейим деп Янты авылдан Арсланбекке явалап тез-тез келетаган эди. Озы мен орап йылы оьтпек, аъжибийдай унын-нан писирилген малай аькелетаган эди. Олыллардынъ байлыгы сосы берекетлер эди. Давдынъ зыянлы уьреси али де толы кепте тайган йок эди. Мен авырып яткан мэзгилде, эсимде сакланыпты, окувларын битирип, эмлевши кеспилерин алып Разиет-абай Джумалиева (буьгунгэ дейим Апак дейдилер) эм Зекий-абай Курутурсунова ислемеге келдилер. Бала болсам да, эс этиппен, олардынъ яслыгына, яс көркемлигине, белсенлигине, ак халатлы келпетлерининъ абырайлыгына. Эки айпей де узак йыллар уьстинликли исследилер. Олардынъ сыйлы омырав белгиси халктынъ ак юректен айтылган разылыклары болдылар.

Анам мени йоклап келсе, Арсланбек-
те яшайтаган ювыкларымызга тистаган эди.
Мунда оның айтегерлеринде мен туралы-
таган эди: Шатав-абай эм Уркиет-абай. Дере-
желилердинь ойсызлыгынан, келеекти балап
болмавыннан себеп Арсланбек авыл шашы-
раганда, Шатав-абайдынъ аєли Бораншы-
га көшти, Уркиет-абайдынъ аєли бұғын-
ги Аневский авылда орынласты. Бұғын-
гидей Арсланбек авылда да шагында той-
шатлыклар, дувалар, садакалар уйғынлы озга-
рылатаган эди.

Арсланбек авылдынъ яшавшыларының биреви Байгазы-агай (Динибеков) эди. Сырағысы агай бизим Янъы авылга көшти. Элдинъ эсинде агай анъышы, балыкшы деп калды. Кайыгы ман Шобытлы Ыылгада юзип балык авлайтаган эди. Тагир Акманбетовтынъ маслагаты ман агайга багыслап «Кайыкшы» деп ятлавымды яздым. Мине эки уъзиги:

...Мине эртегиден келгендей,

Камыс-кога аралар ман
Уйнсиз юзе сейир кайык,
Ушлы басы ок, кескирдей.
Сейирли сосы кайыкта
Кайыкши онънан ерлескең
Эки эскең бек колларда
Ак толкынларды сермеген

Бу макалада Оытсияли Тилеков деген агайды да эске салайым. Бу агайдынъ ақында алдыңғысы Арсланбектинъ, сонъ Янъы авылдының яшавшысы Рамев-агай Елгишиев (яткан ерлес-ри ярық болсын) хабарлаган эди. Оытсияли озын Шобытлыдан болса да, мал доктыр борышын толтырып Арсланбекке, Янгисиге эм ювыкта-ғы баска авылларга келетаган болган. Оның давдынъ казасыннан тура хатын-кызлардың авыр кайғысын сұвретлеген йырынынъ бир

шувмагын келтирейим:
... Шобытлыдынъ бойында
Йолга бизди салганы.
Ас-сув салып хатынлар,
Көз яслары акканы...
«Казагым меним кайда – деп
Кайнат шыкты биреви.
«Казагынъ юрди явга», – деп
Яван берди биреви...

«Бу авылга Арсланбек авыл деп кимнен себеп айтылган экен?» – деген сорав мени көптен бери кызыксындырады. Явапты Иса Капаевтинъ «Меч судьбы» деген китабиннен тапкандай боламан. Тарихтен белгili болганлай, ногайдынъ Киши Ордасы яде Казый улысы Темир-Капыдан (Дербенттен) Кырым ханлыгынның межелерине дейим созылган болган. Оъзининъ межелерин улыс саклаган. Булакларга көре, улыс көбисинше Персиядынъ айкерлери мен айкасан. Оъкинишке, ногай мырзалар Уллы Орда бөйлигендө, бирев биреви мен де кан тоғискенлер. Орыс патшалыгы да тез-тез кавыфлык түvdырган. Арсланбек деген йигит Касай-бийдинъ увылы Казболаттынъ кедеси болады. Мен ойлайман, тав бетлерден кайсы бир урыстан кайтканда, Арсланбек айкерининъ номай кесегин бу ерде орынластырып калдыргандыр деп. Яв күш йыйнап кайтадан ябыскандай болса, явга атланмага ювык болсын деп. Киши Ордадынъ орталыгы буыгуынги Буденновсктынъ тусында орынлассан, соңында ол Георгиевскинъ янына тайысады. Элбетте, бу калалар ол оъмирде болмаган. XVII-нчи юзйилыктынъ биринши яртысыннан алып авыл Арсланбек-бабамыздынъ атын юргисткендей көремен.

Сол оймирден бери көп сув акты, давыл еллер эсти, көк тарсылдан гүрилдеди, тенъизлер булганды, ногай юртлар бузғышланувга ушырадылар. Ногай туъзликлер орыс патшалыгының колына тұстı. Аьевелгиси Киши Ордадың тоғынде бириңи кала – Порт-Петровск курылады. Сырагысы XVIII-нши юзйыллықтың ызыннан алып, ногай туъзликлер босаганда, орыс патшалығы байырлаган ерлерди асыллар ушин тав яшавшыларды туъзликке айвактиреди.

Дав йылларда немец айсери Арсланбек-авылына эм Шобытлы-авылына дайим еткен деген хабар давдан сонъыгы йылларда авызыда көп турды. Эндиғиси сол ясъя уйыненлердинъ көбиси йок, Алла рахмет этсин. Арманга немецлер озалмаган. Сосы авыллардан кери кайткан. 92 ясындагы Эдиге-авылының яшавшысы Салимет-анай (Абдулганиева) булай эскереди: «Мен анам ман Арсланбекте тураман. Баламан. Күндиз уйклап кетиппен. Немислер авылга келген болган. Карт-күрткалар, пишелер ян-якка тыркырап ясырынадылар. Анам да эсин сасып мени мутып кетеди. Немислер бизим уйге де кирединдер. Мага ша зыян этпединер. Тек ас-сув излеп уйндириктен аьри-бери затты алыптылар».

Айли район яшавшылары, яс-явка, коңа-
клар бу авылдың уьстиннен көп юредилер.
Авыл десе де, тек авылдың илеси калган,
алдынъыгы яшавшылардың кайнаган яша-
выннан сагынышлы эскеруввлер. Авылдың
кубыладагы япсарына урынып Солнечное
деген янбы авыл орынласкан орыс айтүүндида
«Свято место пусто не бывает», – деп айтыла-
ды. «Киели ер бос турмас», – деп ногай тил-
ге көширемен. Кайдай акыллы, насиҳатлы,
саклыкка, бар байлыкты шашыратпасса шакы-
раган айтүү. Халкымызга, дережеди байырла-
ган яс-явкамызга шоylimизди оырлентүүвгө,
ата топырагын аявлап саклавга каратылган
баасыз насиҳат.

АЛИБЕК КАПЛАНОВ,
Эдиге-авылы.

ЯМАГАТ НЕГИЗИ

Кудайдан баалы савга – насыпли айел

(Басы 1-ниши бетте)

Альфия ман хабарлавымызда айылтеринин айр биригинин ақында уйынен ийтулувлик эм ойкемдик пен хабарлайды. «Бизим айелимиздин яшавында Сабина кызымыздын туувузы энг маңнели ойзгерис болды. Айдемге күштүкватты, ток көнъилди саебийлеринин баска эш бир зат та бермейди экен. Тунгыш Сабина кызымыз билю ойнери мен баскаланды, ол бала шактан хореография ман кызыксынады. Рамазан ууылымыздын спортка уйынен аваслыгы бар. Регион эм онын тысында ойткан турнирлеринин көп кере енчуккүшиси болган. Дженнет кызымыз түрли яратувшылык эм художестволык ярыслардын катнасувшысы, ногай, орыс эм английс тиллериnde еңдил сойлейди. Кенжапайымыз Айлина, кишкей болса да етекшилик сапатлары ман баскаланды, – дейди, айылтеринин айр кайсысын да көз алдына айкелип, насыпли айел бийкеси.

Альфия ман Гамзат айелинин яшавын кайсы яктан да кызыклы, бай эм толы этпеге, балаларында болган ойнер урлыгын, талапларын кишкейден ойрлендирмеге, ойзлери мен бирге оларды да ямагат яшавында белсенли ортакшылык этирмеге шалысадылар. Айел басы Гамзат Салиби ууылы «Комсомольскнефть» Сургутнефтегазда уста көмекшисинин айрекетин юритеди. Истен бос заманын Гамзат сүйген айелине багыслап, сыйбийлеринин төхөргөндө озгармага алгасайды. Альфия Асанбий кызы Сургут районнын Федоровка авыл орта мектебинде баслангыш классларында оқытувши айрекети мен етимисли каярлап

кеledi. Ис йолдаслары арасында оны яваплы, йогары кеспили, ойзисине яратувшылык пан караган оқытувшилардын бириси деп таныйдалар.

Альфия – исиннен бос заманында ямагат яшавынин да белсенли катнасувшысы. Айтпага, ол көп кере сайлав кампанияларында да, кала, район, область бойынша озгарылатаган ярыслардын, форумлардын эм спорт шараларынъ белсенли катнасан. Альфия Асанбий кызы Сургут каласынин Ногай яслар союзынын эм «Ногай Эл» ямагат организациясынын да агзасы. Ногай халкынын маданият айдетлерин, саклав, йогары ань байлыгын эм патриотизмди ойрлендирүүвде этип келген уйынен косымы ушин көплеген Разылык хатлагына да тийисли этилген. Альфия тек ойзи белсенлик көрсөткөн болмасы.

ОЛИМСИЗ ЭС

Элимиздинъ кайгылы оъзгерислерин эскердилер

Йыл сайын Эс эм кайгырув күнинде Кизляр районнын китапханалары элимиздин тарихинде энг кайгылы оъзгерислердин бириси деп белгилүү болган күнин эскердилер. 83 йыл артта энг кантоғисли кавгадын бириси Уллы Атальк согысы басланган. Авыл китапхана куллыкшылары эм авыл яшавышылары «Майшырак эстелиги» деген Савлайроссиялык онлайн акцияда катнастылар. Акция катнасувшыларына Уллы Атальк согысынын ветеранларынын видео хабарласувын карамага амал болды. День памяти. РФ платформасынын катнасувшылары ойз Эстелик майшырагын яктылар. Олар согыс ақында 60 роликлерден артык эскерувлари мен таныстылар. Онда фронт катнасувшылары, тыл куллыкшылары, концлагершислердин авызыннан эм Россия бойынша кесеклеп «Несиллер эстелиги» деген саваплык фонды ман баалы

асабалыгы йыйылган. Солай болып, «Аталькынын коршалавга турган – сол байтири» деген адабият композициясы Красный Восход авылынын китапханасында да ойтти. Китапхана куллыкшысы Нина Денисенко йыйылганларга согыстын баслануву ақында кайтип билдирилгени, авылдан элин сакламага кеткен Уллы Атальк согысынын катнасувшылары, олардын көрсөткөн йигитлеклери, тийисли болган савгалары ақында хабарлап эситтири.

Конькысы Александрия авыл китапханасында «Дайынга тири» деген адабият-аңыз композициясы да уйынланып озды. Оннан соң йыйылганлар согыстын биринши күнлөрүн самолетлардын согыс ушувларын, топлардын атылувларын көрсөткөн кадрлары ман кинохроникасын да караадылар. Окувшылардын «Брестская крепость» фильмин де уйынен аваслык пан карамага амаллары болды.

Новокрестьяновка авыл китапханасында да «Уллы йигитлик» деген эстелик саваты ойтти. Китапхана куллыкшысы окувшыларга йыл сайын тамбыз айынын 22-ниши күнинде Эс эм кайгырув күнни не ушин белгиленетаганы, согыс басланган күнинде болган оъзгерислер мен таныстырды. «Тамбыз айынын 22-ниши күнинде» деген видеоролигинде согыстын биринши күнни айдемлөргө кайгадер кыйынлыктар айкелгени көрсөтилди. Нововладимировка, Крайновка, Черньяевка, Кардоновка, Бердихин эм сондай басыл китапханаларынын куллыкшылары балаларга Эс эм кайгырув күнни ақында хабарладылар эм оларды ердес ветеранларынын сувретлери, олардан фронтан келген хатлары, фронтта болган язувшылардын шыгармалары эм «Согыс пан тувган сыйырлар», «Ойлар китаплер полкы», «Согыс, сенин ууыткышынын уйндириктиги китапларде де» деген тематикалык китап выставкалары ман таныстырдылар. Шарадын сонында йыйылганлар шыракмайды ягып, ер юзинде тынышлык ушин күрсөтүвдө яшавларын курман эткенлердин эстеликлерин бир такыйка уындеи туувлары ман эскердилер.

Сувретте: шарадан көрүнис.

тип калмай, ойз айели мен де түрли шараларда да синасып келеди. Ябагиевлердин татым айели «Яс айеллердин клубы» деген округ бойынша фестивалинин «Айел айдетлерин саклар ушин» деген номинациясынын енчуккүш болган. Түрли йылларда ойткан Сургут районнын спорт шараларынын көп кере енчуккүш болган. Түрли йылларда ойткан Сургут районнын спорт шараларынын көп кере енчуккүш болган. Түрли йылларда ойткан Сургут районнын спорт шараларынын көп кере енчуккүш болган.

Бу 2024-ниши йыл ишинде Ябагиевлердин айелине Россияядын 300 мынъ айеллери ортакшылык эткен «Савлай айел мен» деген проектиниң финалисти болмага да бакты буйырды.

Альфия эм Гамзат Ябагиевлер балалар бавыннанда көп кере белсенли катнаспага амал табадылар. Сол белсенлиги Разылык хатлары ман көп кере белгиленген.

Ойткан йылда дайым алдыга ымтылган айел иелеринин Умра айлигин көрмеге барув деген көптен айсиретли саклаган мырады да яшава шыгарылды.

Белсенлигк айрекети мен баскалантган насыпли айелге келеекте де йогары етимислер, бийикликлер, берк ден савлык, онъайлык, насып ийорайман. Ногай халкымызда сондай етимисли айеллер көп болсын!

Гульмира НУРДИНОВА.

Сувретте: Ябагиевлердин айели.

НОГАЙ АДАБИЯТЫ

Окувшыларга – янъы китап

Яңыларда ногай адабиатынын уйндиригине тагы да бир янъы китап косылды.

Россия Язувшылар эм Журналистлер Союзларынын агзасы Зоя Альбиевна Керейтова-дыйн «Кадерден кашып болмас» («От судьбы не убежиши») деген янъы китаби Карапай-Шеркеш китап баспасында Мадина Союновна Мижевадын редакторлары астында дуняя ярыгын көрдиди. «Кадерден кашып болмас»

китабинин иштелигине түрли жанрларда язылган шыгармалары, кызыклы очерклери, терен маңнелиятлары, ата-аналарга мектебке дейим ошакларда куллык этетаган тербиялавшыларга ярдамга макалалар да айрым орын алганлар. Солай болып, китаптин ишинде «Кадерден кашып болмас» деген кызыклы повести де окувшылардын эсин ойзине каратаады.

Китаптин авторы Зоя Аль-

биевна Керейтова 1951-ниши йылдын көккөк айынын 22-ниши күнинде Хабез районнын Абазакт авылында тувган.

Язувшы Зоя Керейтоварда язувга ымтылсы мектебте оқыган йылларында сезилди. Онын калеминин астынан шыккан биринши ятлавлары ман «Ленин йолы» (аылган «Ногай давысы») газетадын бетлеринде 1966-ниши йыл баспаланып, ога язувга канат бердилер. Соннан алып, Зоя Альбиевна газета ман штатта болмаган хабаршысы болып байланысын узбей келеди. Зоя Альбиевна Икон-Халк авыл орта мектебин тамамлаган сонь, Карапай-Шеркеш педагогикалык институтында билим алган. Оннан сонь он йылдан артык Эркен-Юрт, Эркен-Халк, Эркен-Шахар авыл мектеблеринде орыс тил эм адабият окув сабаклары бойынша оқытып келген. Оннан артык йыллар Эркен-Халк авылында «Күпелек» балалар бавын етимисли етекшилек келген. Баска болып, Зоя Керейтова «Кадерден кашып болмас» янъы шыккан китабинен алдын 2012-ниши йылда «Эки дуняя – эки тыныс» эм 2019-ниши йылда «Йолыгыс» китапларинин авторы деп те окувшыларга белгилүү.

«Кадерден кашып болмас» деген китаби ногай адабиатын суювшилэр ушин баалы савга болып, ана тилине сүйимин ойстурувде ойз себебин этеегине сенемиз. Зоя Альбиевнады да онын янъы китаби дуняя көрүвү мен ак юректен күтлаймыз, келеекте де ога яратувшылык бийиклигин айли де көп-плекен шыгармалар ман окувшыларын суюйндирип келгенин ийораймыз.

Г.НУРДИНОВА.

(Басы 2023-ниши йылдынъ 14-ниши, 19-ниши, 24-ниши, 31-ниши, 37-ниши, 44-ниши, 49-ниши, 51-ниши, 2024-ниши йылдынъ 4-ниши, 11-ниши номерлериnde)

— Баяу, кимди мен көрьемен, меним автокоълигимнинъ ашкышын таслап, меним хайтеримди калдырган кызалак. Меним алдымка карат ойзи келеятыр. Не айлеметти-ав, — деп, яс Айсиретти көйпирдинъ ортасында токтатаяк болды да, зыранылап барган кызалактынъ колыннан ыслады. Айсирет те яс айдем оны ойзине ювык этип тартканды, оны тайдырмага сүйди.

— Кет меним касымнан, сен ишкенсингъ, меним сени мен соый-легендей айлим йок, — дейди де, айырылмага шалысады, эм кол-ларын босатканы ман көпир-динь баска басына асыгады. Асык-

са асыксын, оны көпирдинъ сол басында да таныс болмаган бир яс айдем саклап та олтыры. Айсирет сав күштин йыйып, ясты көпирден йыгып, кашпага шалысты. Касына ювыклаганы ман ол сол ят ясты ийни мен каты ийтеп, сувга йыкты. Оъзи төске карап зыранылады, ама алдыдан Айсиретке карап уыш яс айдем келедилер. Биревин Айсирет авыл мектебининъ касында орынласкан уйкен трактордынъ устинде каърсиз олтырганын анълайды. Яслар камалап, Айсиретти автокоъликтинъ кабинасына киргистип, алып кашадылар. Йол бойы сосы бир уывыс белли кызалак палвандай яслар ман айкасып келеди, бирлерининъ шашларын юлкып, бетлерин тырнап, коллары еткен шаклы кулакларын тартып, автокоълиktи айдаган шоферды да йолдан тайдырмага аз калады. Калай болса да, баска авылдынъ оъмири коърмеген орамларына яслар кызды алып келедилер. Келсе келсин, бир авылдынъ азбарынынъ тоъгереги айдемлерге толган, тап бир той барагандаи болып. Айсирет сондай айдемлер коъплигин бир де коърмеген. Автокоълик сол азбардынъ авызына келип токталгандада, яслар Айсиретти туъсираелмай бир хыйлы заман кыйналдылар. Айсирет коллары ман, аяклары ман тирилип, койп алышты. Яс айдемлер саъспеклегенде, коъликтинъ эсигин ашып, бир эсли кыскаяклы келип, кызалакка айрууъ сөзлерин айтып, туъсиремеге шалысты.

— Айруъв кыз, яным көзим, ногайдын айдаты кыз акашып түсирүв. Сен туывыл бириңшиси, сен туывыл соңысы, болаяк болса, түс, акыллым. Айли сенинъ айелинъе айттырып атлы йиберермиз, олар келсе, обзинъинъ разыллыгынъды айттарсынъ, разы туывыл болсанъ, кетип каларсынъ, — дейди ясуыйкен кыскаяклы. Айсирет сасып, ясуыйкен кыскаяклыдан уялып, автокоъликтен түседи, оны етип азбарда орынлассан шарлак уйдинъ бир боылмесине киргистедилер. Коыплеген кыскаяклылар, тилек салып, Айсиреттинъ яныннан кетпедилер. Яс кызлар, яслар кезузъв-кезузъви мен Айсиреттинъ янына келип, Капланнынъ кайдай да бир ийги, танъ, уста кольникши деп ахыр-туърли онъяйлыккларын айтып, кыздынъ басын систиредилер. Айсирет сол заманда басы сасып, коллары ман обзинъинъ юзинъ атын сунгулдан ылан

та алады. Бир кесек заманнан соңын басына түрли ойлар да келип баслады. «Кайтип ата-анамның юзлерине каарман? Не зат сосы аудемлерге айтып анълатарман? Олар мага сенип турғанлар, олардың да басларын састырып, түрли уымитлерди айтып турғанмантагы» деп, йылай береди ишинин Ақсирет. Кызалақтың басы сасып, көзине көплемен түрли юзлерди көрсө де, бир инсанды да эситпейтаган эди. Бир хыйлы заман кеткенде, эсли аудемлердин биригинин сөздери эсine тұстı. Кызды акашкан яс келип, разылыкларын сорамага керегин. Сол шакта көпpler излестирип, Капланды таптылар. Оны етип Ақсиреттің янына айкелдилер. Бағынан айдем, сосыны болмеге асығыслы кирип, Ақсиреттің разылығын бергенин обз кулаклары ман эситеек болдылар,

айтаяк соызлери тамагына тыгызылып келдилер.

— Сен билетаган болсань, мен сага биринши күн айтканман, бизим йолларымыз катыскандай туыл деп. Эсинъде ме? Көрсөнъиме, мен сондай болып мени алданган, эм тек оyzин эситкен айдем мен яшалмаспап. Али бир айдемди де тынъяламай, мени данькка калдырмай, авылымга мени айкетип, уйиме сал, — деди Айсирет Капланга. Тек Каплан бир де эситкиси де келмеди сосы кыздынъ тилеклерин. Бойлмен ашувланып шыгып кетти. Баягы Айсиреттинъ янына келмеген айдем де калмады, Айсирет ярасыклы терезе яювдынъ арасына ясырынып бир инсанды да эситкиси келмеди. Алыста тек бир айдемнинъ айдем ийбергенмиз кыздынъ уйине, «кызынъыз бизде!» деп дегенин эситип, энді оyz кардаш-

кезинмейди. Сосы азбарда йыйилган айдемлер де сабыр болдылар, көбиси акашылып айкелинген кызалактың разылыгын эситпей, уйлерине кетип калдылар. Азбар босалды, онын капысы ашык эди. Азбарда бир-еки айдем онда-мундаюри эди. Бир күвиста орта яснадагы кыскаяклы ая-куйе болып, бир эр киси мен сойлесип турсы. Эр киси де, таймекеди тартып, бир затларга ызланады. Белгили, ол яс айдемнин ата-анасы. Ногай халкта акашылып айкелинген кызалак разылыгын бермей, кетип калса, сосы ястынъ айелининъ де сыйыхалк ишинде, айдетинше, ийги болмас. Айдемлер сол айелдинъ увыллынынъ көннин сыйрып, сойлееклер экенин ата-ана аньлайтаган эдилер. Эректе, капыдынъ тысында юрген айдемлер эситип турғанлар сосы хабарларды.

Элши түстинъ кульеткиси (хабар)

ама кызалак уялыш, бир соъз де айтпады Капланга. Каплан кызалактынъ касына келип, тигилипте сорады, тек бир де разылыгын эситпеди. Сол заманда, Альсиреттинъ уялганын анълап, койплер яс аьдемлерди ялгыз калдырмага токтастылар. Яслар обзлери сойле-синлер, юрек баставы сезимлери мен бойлиссинлер деп.

Баъри конакларды бойлмеден тилеп шыгардылар. Каплан барган сайын ашувлана берди. Аьсиреттен бир йылы сөз де эситпеди ол. Соны анълаган Капланның анасы касына келип, ястынъ кулагына бир маслагатлар берип кетти. Каплан бираз оъзин ыслады. Сосы бойлмede Аьсирет пен Капланды ялгыз калдырганда, Аьсирет терезе яювга тириелип, Капланнан бурыйды. Каплан айдette болган оъктемлигин таслап, кызалактынъ касына келип янасты.

— Айруъв кыз, сени мен бир көргөним мен яраттым, эсим, акылым неше бир юмалардың ишинде тек сен болып турдынъ, мен неше кайта сага соны айтаяк болып шалыстым, тек сен бир де мага ык бермединъ. Мен сени сүйгендей, бир инсан да сени сүймейтаган болар. Сен мени эситесинъме? — деп ялбырады яс кызалақтынъ касында Каплан. Айсирет сол саяат явап бермеди яска. Бир хыйлы заман уйнедемей турды. Соңында Капланга бұрыншы қаралды.

— Сен тек оyzинъди эситета-
ган яс экенсинъ, — деп, сейирсин-
ди кызалак. Эм хабарын мунь-
лы тавысы ман бардыра берди. —
Эсинъде болса, сен мени мен таны-
саяк болган күннен алып мени
алдатаяк болыш шалыстынъ, ол да
ашыши эр айдемнинъ кылъгы ма?
Бир алдаган айдем сав яшавында
да алдатып тураяк. Эсинъде болса,
мен сага ашык этип айттым бизим
экинши кере расканда оyz ойымды,
эсинъде ме? — деп тигилип кара-
ды ястынъ көззерине Аьсирет.
Каплан кайтип тураягын билмеди.
Аьсиреттинъ ийинлериннен ыслап,
оyzинъни көззерин ясырды.

— Кешир мени, мен савлай акылымды сени көрүп йойдым, — деди Калдан, кызга Ама Асиреттүнүү.

ларын саклап олтырды. Неше бир яслар, Капланның йолдаслary, айтегерлер, конъысылары келип, Айсиретке тилем салып турдылар. Болса да, кызалақ бир инсанда да эситкиси келмеди. Дуняны авысып, ер айланувы токталды яс кызалақтың ақылында. Айсирет бир инсанда да көргиси келмеди. Көз алдында тек бир сүлдерлер андануманда озатаган эди. Көзпеген оyzгерислер көз алдында, таныс болмаган айдемлер барган сайнан кызалақты коркыстатаған эди. Эки коллары ман бетин ябып, Айсирет көзпеке дейим бир инсан ман да сойлемей турды. Бир неше заманнан соң яс уйкен болған кыскакиекли яс кыздынъ янына кирди.

— Коркпа, яным, ювыкларыңың сенинъ бизде экенинъди айтпага атлылар кеттилер, — деп, баяри айдемлерди сосы боялменд тилеп шыгарды. Соңь бир кыймасларынынъ кулакларына сырласып, яс кызалакка туздам айкелмеге тилемди. Обыз Айсиретти колыннан етип, диванга олтыртты. — Олтыршы, яным, коркпа бир инсаннан да, бирараз тыншай, али кардашларынъ келер, айдемше сойлермиз, сенинъ ойларынъда да тынълармыз. Али яс келиндер сага бир шай йылытып айкелерлер. Айсирет «кардашларынъ» деген соьзди эситкенде, ызланып, йыламсырады, басын турорли ойлар бийледи. Кызалак бойтен де атасынынъ бетине карамага уялатаган эди. Атасынынъ айтаяк соьзлери де ога анъламлы эди.

– Сен шуышисинъ артыннан еткенинъ ушин, сен сол айдемге ык бермеген болсанъ, солай ис болмаяк эди, – деп атасынынъ айтагын кызалак ийги де биледи. Озынинъ ишиннен Кудайдан тилеп турды: «Тек атам артымнан келмесинъ, Кудайым-Алла, сен мени сол заттан сакла. Ол айдемлердинъ ишинде бир инсаннынъ да көззелирине де карааяк туывыл, оыз ойын сол саяат айтып береек, баьри айдемлерди йолыннан алып, ян-якка таслап шыгаягына соъз юк». Буюлар Айсиретти коркытып турды сол кеше. Заман да карап турмады, түйнинъ ортасы озып, саяат экиге де барады. Орамдарда бир инсан да

– Меним узылымның күнине болар экен? Оның акында авылшылар не зат деп хабарларлар? Меним ясымның йигерин кайтаратып кетсе, калай болар? – ызала на берди Капланның анасы. Уйдинъ иелери капыдан шыгып, бир инсан болса да келеме экен деп, келеек конакларды саклап турдylар. Сол айелдинъ биревининъ де, кызды акашып айкелген ястынъ да Айсирет пен ашык этип хабарласпага, оны тынъламага эсine де келип кетпеди. Баъри айдемлер де яс кызалакты тек кыстап турдylар. Сол затты бойтен де Айсирет анъламады. Ол, Каплан конъысы боылмеде онда-мунда кезингенин көргөн сайын ызалана берди. Ким биледи, Айсирет сол яс айдемнинъ калай болса да оyzине якын болгандай бир нышанын изlestiridi ме? оyzининъ юреги-не еткендей бир кылғын таппага шаалстымса экен? Яс айдемге

окымага амаллары йок, романтикалык усталыклары да аз, оны байытар ушин олар түрли кинолар карап, китаплер оқып, йылар тыңылаш, ишкі дуныяларын байытпага керекли. Неге десе Айсирет, сав яшавы анасыннан эситип турган, кайтип Яңыш ога савгаптар, түрли романтикалык йолыгыслар альзирлеп турганы. Оның кардашы Асан да айр заманда да түрли-түрли шешекейлер, кальпетлер ашык ярына айр заман элтеп турганын көрген кызалақ, элбette, оғынинде сосындай амалламалар излестирген де болар. Сонындай болып, тез эм асыгыслы яшав айланар деп сосы кызалақ бир де ойламаган эди. Айсирет олтырган бойлмеге яс келиншектердинь бириси подноска салып йылы локымлар, тепшекте бал ман май, бойртенке катылган ногай шай альп кирди. Ол ортадагы сыйырага салып, кызалақка шай иширтеек болып шалысады. Ама Айсирет сол шайды ишсе, ол сосы уйден бир де шығып кетпеектей болып ойлайды. Эситилер-эситилмес тавысы ман «йоқ, ишпеймен» дегенди аньлатып, басын шайқап, бетин коллары ман явып, басын ирге бетке бурды. Бир хыйлы заман кеткеннен соң, азбардынъ ашык капысына бир автокөзлик келип токтады. Сол шакта биревлердинь сеслери шыктылар. «Келдилер, келдилер» деген хабарды эситип, кызалақ олтырган диваннан терезеге карап ювымады да, яювдынъ артына ясырынады эм орамда бир ак Волгады көрреди. Тешкерип караса, Асан ман Еннеттинъ аданасынның кызы Хадиша уйге карап киргенин көрреди. Яс кыздынъ коллары-аяклары калтырап, кайтип тураяғын аньтамайды. Сол саат сосы уйге қоялған айдемлерининь айдемлер йыйыладылар. Айсиреттингиз бойлмесининь эсиклерин каты явып, тысына бир неше яслар ман кызлар келген конаклардынъ йолларын бувадылар. Ама ақыллы Асан көп сойилеп те коймай, кирип келгени мен сосы айдемлерге садам береди.

— Салам алайкум, авылшылар,
— дейди ол. — Биз сосы кызды акаш-
кан ястъя күргимиз келди.

Сол вакытта баска бойлмеден
бүкіл йүгегерди шыныш келди.

— Мен кызды акашкан яс, — дей-

— Аьши, ол ийги. Биз бир сени мен хабарласайык, — деп, сол ясты касына шакырады. — Эгер сен сол кызды акашкан болсань, сосы аьдемлер булай неге этедилер? Биз кыздынъ разылыгын сорап кет-пеге келгемиз, болатаган болса, биз айли сени мен биргэ боялмеге кирип, кыздынъ разылыгын сорап билейик. Биз сав кеше сосы айлде обесеп турмага келген йок-пыйз. Сол шаклы заманнынъ ишинде кызалакты сиз разы эткен де боларсыз? Асан ястынъ көвзлерине тиклек карады. Каплан йигерленип, баырин де акашылган кыздынъ боялмесининъ эсигиннен тайдырды, конакларды алыш, сол боялмеге кирди. Эсиклер ябылдылар, Бир инсан да сосы боялмеде не зат болганин билмейди. Коыплеген ювыклиар тып-тынык айлде келгеплердинъ соызлерин эситеек болыш, бир авызы-соыз де айтпай, йолыгыстынъ тамамын саклайдылар.

(Ызы болаяк).

ЯРМАЛЫК

Ис пен канагатлавда ярдамласув ниетте

Үзгүмиздеги йылдынъ тамбыз айынынъ 28-нши күнинде Терекли-Мектебтинъ авыл маданият уйининъ фойесинде Ногай районынынъ яшавшыларын ис пен канагатлав бойынша орталығы «Работа России. Время возможностей» деген Савлайрессиялык бос ис орынларынынъ ярмалыгынынъ экинши кезеги ойтув күнинде куллықсыз болган гражданларын, ис пен канагатлавшыларды, ис таппага суйген ясларды, предприятиялер вайкеллерин, студентлерди бирге йыйды. Районнынъ куллықсыз болган яшавшыларын келисли ис пен канагатлавда ярдамласув – шарадынъ бас мырады эди.

Бос ис орынлар ярмалыгынынъ катнасувшылары Ногай район бойынша яшавшыларды ис пен канагатлав орталыгынынъ етекшиси Р.Такташев, сол ок орталыктынъ куллықсыз гражданларын ис пен канагатлав бойынша инспекторы З.Эльгайтарова, орталыктынъ ис рыногын тергев бойынша инспекторы А.Эсиргепова, солай болып, яшавшыларды ис пен канагатлав бойынша орталығы ман биргелес айректине демевлик этип келген организациялар вайкеллери, айтпага, Ногай район айкимбасынынъ орынбасары Р.Шангереев, Ногай район билимлендерүүв боялгининъ етекшиси А.Межитов, Ногай патшалык халк театрынынъ етекшиси С.Джумакаева, Ногай район орталык больницидьин кадрлар бойынша боялгининъ куллыкшысы А.Озганбаева, «Айланай» ансамблининъ кадрлар бойынша боялгининъ куллыкшысы А.Искакова эм сондай баскалар болдылар.

Шарадынъ барысында Яшавшыларды ис пен канагатлав бойынша орталыгынынъ куллыкшылары буғынларде Воронеж, Челябинск, Краснодар калаларында, Москва, Ростов областлеринде агропромышленный комплексли предприятиялеринде, солай болып, Терекли-Мектебтинъ Джанибеков атындагы

мектебинде физика, математика, информатика дерислериннен эм эки басланғыш клас-слар оқытувишларынынъ бос ис орынлары барын билдирилдер. Орталык көп организациялар ман тар байланыс тутып келүүвнде белгиледилер. Баска болып, шара барысында ногай патшалык театрына эм «Айланай» билю ансамблине де яс актерлар, билюшилер, музикантлар кереги ақында айтылды. Шарада ДР Маданият министерство аркалы талаплы ясларымызга маданият, саният бойынша окув ошакларында билим алмага барувда ярдам этилееги ақында да билдириүү этилди. Солай болып, ярмалыкта куллықсыз болган гражданлардынъ 2025-нши йылда «Земский маданият куллыкшысы» деген федераллык программасы да яшавга шыгарылып басланаягы ақында эсие салынды. Солай болып, ногай театры эм «Айланай» ансамбли Джанибеков атындагы эм Кадрия атлы мектеблери мен де белсен-

ли айрекет этип келетаганын эм келеекте де байланысын узбей бардыраягын билдири. Шарада сойлелеген айр бир катнасувшыдынъ куллықсыз гражданларын ис пен канагатлав бойынша оыз ойлары ман бойлиспеге амалы болды.

Шарадынъ барысында кеспи сайлавга багысланган ятлав айтуб ярысы да озгарылды, орталыктынъ кеспи ягынан уйретүүв эм консультациялар озгарув бойынша инспекторы А.Акмурзаева да оыз ис айрекеттө бойынша этилинетаган ислер мен йыйылганларды таныстырды.

Сол күн бос ис орынлар ярмалыгынынъ катнасувшыларына түрли ис пен канагатлавшылары ман белсенли көнбесип, озлезерин кызыксындырган соравларын берип, оларга толы явап алмага да амаллары болды.

Г.НУРДИНОВА.
Сүвретте: шарадан көринис.

ВНИМАНИЮ РОДИТЕЛЕЙ Профилактика дорожно- транспортных происшествий

18 января 2024 года, в темное время суток, на 92, 1 километре автомобильной дороги «Кизляр-Терекли-Мектеб-граница СК», напротив с. Червленные Буруны Ногайского района Республики Дагестан, 17 летний подросток, не имеющий права управления транспортными средствами, незаконно управляя автомобилем марки «Приора», в котором в качестве пассажиров находились трое его несовершеннолетних друзей, нарушив правила дорожного движения, выехал за пределы дорожного полотна и допустил столкновение с деревом, вследствие чего один из его пассажиров получил тяжкий вред здоровью, остальные пассажиры также получили травмы.

В отношении несовершеннолетнего водителя было возбуждено уголовное дело по признакам преступления, предусмотренного ч.2 ст. 264 УК РФ, то есть нарушение лицом, управляющим автомобилем, правил дорожного движения, повлекшее по неосторожности причинение тяжкого вреда здоровью человека, совершившее лицом, не имеющим права управления транспортными средствами. За совершение данного преступления предусмотрено наказание в виде принудительных работ на срок до пяти лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до трех лет, либо лишением свободы на срок от трех до семи лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью. По результатам расследования уголовное дело направлено в суд.

Факты, когда автомобилем управляет несовершеннолетнее лицо, на территории Ногайского района не редкость. Позволяя своим несовершеннолетним детям управлять транспортными средствами, родители не хотят осознавать, что тем самым подвергают их опасности, причем не только их, но и окружающих.

Родителям следует принять во внимание, что управление автомобилем несовершеннолетними может повлечь за собой не только административную и уголовную ответственность, но и вред здоровью их детей и окружающих.

Начальник СО ОМВД России по Ногайскому району подполковник юстиции
Р.КАБДУЛМУСАУРОВ.

БИЛСЕҢЬИЗ, ПАЙДАЛЫ

Түрк тили негизиндеги орыс калалар

Куллык онда туыл, кимди тамаша калдырады яде калдырмайды: алы Россия еринде түрк атыл калалар аз туыл экен. Савлайын алганда, 20-га жыл болады демеге керек, эм солардынъ айр бирисининъ маңнесин токтастырув ушин аз куллык эттедик, тек соңына еттик. Ал эндигиси соларды маңнесине көрье, беремиз.

1. Казан – түркше «казан».
2. Астрахань – түрк тилинде төмөн ерде ерлескен.
3. Самара – түркшеден «самар» – дөрбә деген соңы.
4. Саратов – түрк тилинен «сары тав» деп көшириледи.
5. Иркутск – якут тилинен ирип таюв деп көшириледи.

6. Челябинск – түрк тилинде билимли, талаплы деген маңнеде.

7. Уфа – башкир тилинен карысув деп көшириледи.

8. Тюмен – татар тилинде төмөн ер деген маңнеди көрсөтеди.

9. Барнаул – казакшадан ийги отлак деген маңнеде көшириледи.

10. Кемерово – түрк тилинен «кемер» – төмөн болар деген маңнеди береди.

11. Омск – түрк тилинде «ком» деген соңынк деген маңнеде.

12. Набережные Челны – татаршадан Яр Челлыдан алынган, кызыл тусти көрсөтеди.

13. Тула – түрк тилинде «тулап» – көл деген маңнеде.

14. Тагил – түрк тилинде ер

маңнесин береди.

15. Чебоксары – чуваш тилинде «шупашкар», кала деген маңнеде.

16. Курган – түрк тилиннен төбө деп көшириледи.

17. Сургут – түрк тилиннен онъялы, балыкты ер деген маңнеди береди.

18. Таганрог – Алтын Ордасынынъ Таган ханынынъ аты берилген.

19. Абакан – хакас тилиннен аюв каны деген маңнеди көрсөтеди.

20. Тобольск – түрк ханы Тобалак аты болады.

А.КУЛТАЕВ.

«ШОЫЛ ТАВЫСЫ» (ГОЛОС СТЕПИ)

6+

ТОКТАСТЫРУВШЫ:

Дагестан Республикасынынъ информация эм баспа агентство.

ДР «Этномедиахолдинг «Дагестан» ГБУ етекшиси

А.Г.Юсупов, тел. 66-00-25.

Бас редактор КОЖАЕВА Э.Ю.

Газета Дагестан Республикасы бойынша байланыс, информационлык технологиялар эм көлем коммуникациялар тармагын тергев бойынша Федераллык службасынынъ управлениееси мен регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ГУ 05-00405 (15 апрель 2019 й.)

Колизбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциялык ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары ушин явацлылар.

Баспалава кол басылув заманы – 15:10 сабантү. Баспалава кол басылган – 10:30 сабантү.

Адрес редакции и издателя: 368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с. Терекли-Мектеб, ул. К.Маркса, 49

Газета «Голос степи». Электронный адрес: golosstepli@etnomediadag.ru

Официальный сайт газеты - www.golosstepli.ru Индекс издания: полугодовой – ПБ 430, годовой – 63234

Газета выходит 48 раз в год. Тираж – 2500 экз. Цена – 7 рублей 06 коп. Реклама и объявления публикуются по договорным ценам. Газета отпечатана в типографии ГАУ РД «ИД «Дагестан» по адресу: 367018, РД, г.Махачкала, Проспект Петра I, 61.

ЛИРИКА ТЕПТЕРИННЕН

Кайда болсам да...

*Кайда болсам да, сол тавыска мен бек завър,
Занъяраган юмсак сенинъ сесинъ.
Мен излеймен кайда кетти бу балам,
Карап эдим сенинъ таза көзинъ.*

*Кулькинъ сенинъ айр күнде де эсимде,
Мунъяман сесинъ сенинъ шыкпаса.
Айр заман да сен келесинъ түсүмде,
Ойланаман етерсинъ деп касыма.*

Шапканынъды көз алдымы

*ақелип,
Колынъ созып мага карап юырсанъ.
Сен кайдан да келерсинъ ди, сеземен,
Азбарымда юрерсинъ сен айр заман.*

*Толган уйде толы бесик шайкалар,
Сабий ятыр сол бесикил ол байлел.
Көзлери мен сени излер, сүйинер,
Йыласа да, Ылар саза эркелеп.*

НАБИУЛЛА БАЙРАШЕВ,
Күнбатар авылы.